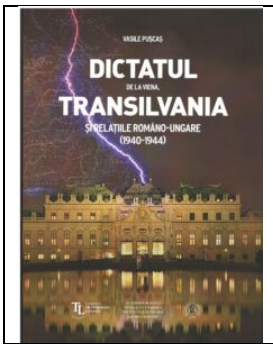

Vasile Pușcaș,
Dictatul de la Viena,
Transilvania și relațiile româno-ungare
(1940-1944)

Prezentare: Prof. univ. dr. Antonio FAUR¹

Anul acesta, cu puțin timp în urmă, s-au împlinit 80 de la ceea ce este, cel puțin de o parte a istoriografiei române, numit dictatul de la Viena, iar de istoriografia străină arbitrajul de la Viena. Este vorba, așadar, o problematică de mare actualitate, care explică publicului larg și specialiștilor, ce s-a întâmplat la 30 august 1940 și în ce conjunctură internațională.

În acest context se înscrie recenta carte despre *Dictatul de la Viena, Transilvania și relațiile româno-ungare (1940-1944)*, a cunoscutului istoric clujean Vasile Pușcaș - profesor universitar și cercetător al Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, fost diplomat al României în perioada 1991-1994 (la New York și Washington) și negociator-șef al României (2000-2004), pentru

aderarea la Uniunea Europeană - , reputat specialist în istorie contemporană, relații internaționale și diplomatice contemporane, domenii în care a publicat mai multe lucrări de referință.

În urmă cu 25 de ani, profesorul V. Pușcaș publica o primă carte, cu titlul *Transilvania și aranjamentele europene (1940-1944)*, (Fundatia Culturală Română, 1995, 162 p.), conținând documentele Comisiei germano-italiene Altenburg-Rogeri și (1940) și Hencke-Rogeri (1943), care descriau situația din cele două părți ale Transilvaniei divizate, după instaurarea administrației horthyste.

Cu acest prilej, avem de-a face cu o lucrare circumscrisă domeniului istoriei diplomației și relațiilor internaționale. Important de reținut că nu este vorba însă de o reeditare a cărții mai sus amintite ci, așa cum precizează autorul, de o *rescriere* a subiectului, din punctul de vedere al diplomației și al relațiilor bilaterale și internaționale, valorificând documente inedite și bibliografia care apărut în ultimul sfert de veac (1995-2020), cu scopul unei mai bune cunoașteri a conexiunilor internaționale și a faptelor de acum 80 de ani: „Totodată am dezvoltat problematica analizei dinspre interacțiunile bilaterale/naționale și istoria diplomatică spre istoria relațiilor internaționale, valorificând cercetări istoriografice din ultimul sfert de veac. *Ceea ce face ca volumul de față să nu fie o reeditare, ci o rescriere a subiectului (subl.ns.-A.F.)*. Scopul lucrării noastre este mai buna cunoaștere istorică a interdependențelor fenomenului transilvănean, pe de o parte, și realistă evaluare a faptelor istorice care au particularități naționale și semnificații comune (româno-ungare, central-europene, europene/internaționale)”(p.8). Nu putem să nu ținem seama de faptul că istoria a avut și are – *chiar și dacă numai indirect*- și un important rol pedagogic pentru societate, „de învățător al vieții” (*Historia magistra vitae*), în încercarea de a nu se mai repeta greșelile trecutului sau cel puțin nu într-o formă atât de gravă ca înainte. Conștient de această misiune nobilă, pe care istoria a avut-o și o are, autorul dorește să avertizeze, în acest mod, generațiile viitoare asupra pericolului real de a repeta – din lipsă de informații și, mai ales, din incorecta ori chiar tendențioasă lor interpretare – anumite atitudini sau stări aflate în

¹ Universitatea din Oradea. Cartea a apărut la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, 363 p.

neconcordanță cu adevărul istoric, care au creat și pot crea tensiuni în raporturile dintre state sau popoare vecine.

După un *Cuvânt înainte*, din care reținem mesajul autorului cu privire la menirea cărții ca „...să fie de învățătură mai ales generației tinere...” și pentru cei care ne decid destinele „...politicienii din orice loc să rețină că trebuie să-și asume răspunderea nu doar pentru interesele unui grup, unei zone sau a momentului, ci pentru soarta națiunii, a popoarelor învecinate, a Europei și a lumii. Nu doar pentru azi, ci și pentru mâine sau poimâine”(p.10).

Volumul are două părți mari, studiul autorului, (de la p. 7-113), un rezumat în limba engleză, indice de nume și documentele, multe dintre ele inedite, altele reluate din volumul apărut în 1995. Unul dintre meritele incontestabile ale lucrării a fost editarea surselor documentare necunoscute cu privire la situația Transilvaniei în cei patru ani de ocupație horthystă ceea ce era „o necesitate nu numai istoriografică, și una politică și culturală, întrucât un asemenea demers ar aduce dezbaterile temei pe terenul obiectivității, cu consecințe benefice pentru cunoașterea istorică, din care s-ar putea elimina multe subiectivisme, nu de puține ori pasionale și tendențioase politic” (p. 22).

Generațiile tinere, nu în ultimul rând publicul larg, pot să cunoască acele evenimente în contextul lor, cu toate implicațiile și consecințele interne și internaționale pe care le-au avut. Pentru populația românească și evreiască cel puțin, dar și pentru cea maghiară, perioada celor patru ani de administrație horthystă care a urmat dictatului a fost una cu adevărat traumatizantă, dintre consecințele cele mai grave fiind crimele împotriva populației românești nevinovate și distrugerea aproape în întregime a evreimii din Transilvania de Nord (cum a fost numită, în documente, partea cedată Ungariei, prin dictatul Germaniei și Italiei).

Aranjamentul de la Viena, așa cum precizează autorul, are mai multe denumiri în literatura politică, juridică și istoriografică: „arbitraj”, acord, ”înțelegere” și „dictat”, dar autorul a propus-o justificat pe cea din urmă, cel puțin din două motive, la care subscriem și le reproducem: „Pentru că arbitrii, Ribbentrop și Ciano, au folosit proceduri și metode neconforme metodei arbitrale în emiterea deciziei de la Viena (30 august 1940) față de România și Ungaria, dar și pentru că percepția înstăpânită în opinia publică a epocii a fost aceea că Transilvania a fost împărțită de Germania și Italia printr-un dictat, am propus folosirea termenului de „dictatul de la Viena” (p. 19). Nu putem omite nici faptul că evenimentul de la Viena este rezultatul aplicării cu forța a deciziei unor puteri cu *regimuri politice de tip totalitar, nazist și fascist*, care au pus în practică internațională principiile de forță ale realpolitik-ului, care, așa cum se arată în carte, presupune, în ultimă instanță, amenințarea cu forța de către statele mai puternice pentru a-și atinge obiectivele de politică externă. De altfel, un citat dintr-o scriere memorialistică, a Rosei Wladeck este elocvent pentru modul cum s-au încălcat procedurile de arbitraj - care presupuneau neutralitate și obiectivitate totală - la Viena: „Se pare că Ribbentrop și Ciano nu s-au îngrijit să treacă prin procedura de arbitraj, ci au pus în fața ungarilor o propunere care nu admintea o discuție, iar românilor le-au dat un ultimatum, în sensul că trupele germane, ungare și rusești se vor pune în mișcare dacă nu acceptau arbitrajul în termen de șase ore” (p. 19). Altfel spus, țările care ar fi trebuit să fie arbitrii situației (Germania și Italia) nu au corespuns unui asemenea statut, ele urmărindu-și propriile interese de politică externă, europeană, iar România a fost sacrificată pentru atingerea acestor obiective ale Germaniei naziste. În acel moment istoric, pentru Hitler, esențială era liniștirea tensiunilor din Europa central-sud-estică, pentru a se putea concentra și învinge în ceea ce s-a numit *Bătălia Angliei, din august-septembrie 1940*. Fără victorie sau obținerea unei păci cu Anglia, Hitler nu putea să-și urmărească drumul spre est, cucerirea teritoriilor din vestul Uniunii Sovietice (lebensraum).

Autorul, pe baza unor „acumulări istoriografice” apărute de 25 de ani încoace, relevă felul cum, în zilele de 27 și 28 august, s-a produs o schimbare majoră de atitudine din partea Germaniei față de România, care a decis să renunțe la poziția de neutralitate anterioară (exprimată în formula „înțelegeți-vă între dvs. cum știți” p. 127), adică de neimplicare, la a cere părților să vină la un „arbitraj”, la Viena, în ziua 30 august. Scopul Germaniei era de a se asigura că nu va fi posibil un conflict între România și Ungaria în care s-ar fi implicat, pentru a cucerii noi teritorii, și Uniunea Sovietică. Prin urmare, Hitler a găsit „formula de împăcare” a celor două părți, prin concesia teritorială făcută Ungariei, stopând astfel potențialul conflict ungaro-româno-sovietic. Explicațiile sunt pertinente văzute din perspectiva unei Germanii care nu dorea avansul sovietic spre Balcani, Marea Neagră și, mai ales, punerea în pericol a câmpurilor petrolifer românești, vitale pentru mașina de război germană.

Dictatul de la Viena a aplicat așadar „procedura compensației în favoarea Ungariei și în detrimentul României, dar în avantajul net al Germaniei”, aceasta e concluzia autorului, la care subscriem și noi.

De un interes special sunt, pentru cititorii contemporani, informațiile cuprinse în documentele de la Comisia germano-italiană, care documentează realitatea tragică a locuitorilor din Transilvania de Nord (1940-1944), români și evrei.

Evident, din paginile acestei cărți remarcabile se degajă și alte semnificații istorice. În încheiere, însă, apreciem efortului autorului de a reactualiza o temă de istorie de certă actualitate, bazată pe fapte incontestabile și o interpretare corectă, obiectivă.